

DESET LET ČESKOFRANCOUZSKÝCH OBCHODNÍCH STYKŮ (1918–1928.)

Dr. Alfred Fichelle, místofeditel pražského Francouzského ústavu a známý odborník v hospodářských otázkách poválečných, věnoval tomuto thematicu podrobnou studii v březnovém čísle revue *Le monde slave*. Nemůžeme zde bohužel reprodukovat statistická čísla, na jichž podkladě sleduje Dr. Fichelle rozvoj obchodních styků mezi ČSR. a Francií. Spíše si chceme všimnouti oné části studie, kde autor srovnává směrnice, jimiž se s obou stran tyto styky řídily. Francouzská obchodní politika je upravena zákonem z 16. července 1875, který dává toliko výkonné moci právo uzavírat smlouvy. Obchodní smlouvy mohou vejít v prozatímní platnost bez schválení parlamentu. Sněmovna je schvaluje toliko tehdy, obsahují-li změny celního sazebníku. Podle zákona z 11. ledna 1892 mohla Francie poskytnouti výhodu minimálních sazeb zemím, jež jí poskytly nejvyšších výhod. Avšak zákon z 29. července 1919 zrušil toto ustanovení a na druhé straně zvýšila Francie po válce značně cla obávajíc se měnového dumpingu některých zemí. Francouzští vyjednaváci, vázání ochranářskou politikou Francie, byli tedy ve značných nesnázích při jednáních s ČSR., která mohla Francii poskytnout největší výhody. Kromě toho vyjednávání o obchodní smlouvy přešlo ve Francii po válce s ministerstva zahraničních věcí na ministerstvo obchodu, jež snáze podléhalo přáním velikých hospodářských skupin. Konečně francouzské stanovisko k ČSR. v obchodních věcech určoval také ve značné míře poměr Francie k Německu. Francouzští obchodníci se obávali, aby výhod, jež by Francie poskytla ČSR., neužilo nepřímě Německo, s nímž měla ČSR. úzké obchodní styky a jež by snad bylo mohlo nepřímě přes ČSR. uváděti své zboží na francouzský trh. Toto vše vedlo k mnohým nedorozuměním, poněvadž čl. vyjednaváci nerozuměli často, proč Francie nechce obchodně vyjít vstříc svému politickému spojenci. — V ČSR. byly obchodní poměry jiné. S počátku musila se uchýlit také k ochranářskému systému, který jí jako vývoznímu státu nejméně vyhovuje, a první smlouvy byly smlouvami kompenzačními. Avšak tento abnormální stav trval pouze do 1922, od kdy nastoupila ČSR. obchodní politiku na základě zásady nejvyšších výhod. — Francie uzavřela dosud s ČSR. tři obchodní smlouvy. První, podepsaná 4. listopadu 1920 (v platnosti od 3. května 1921) pozbyla významu, jakmile Francie v r. 1921 zvýšila cla. 17. srpna 1923 uzavřena tedy nová smlouva, v níž Francie opět nemohla poskytnouti ČSR. nejvyšších výhod; proto čl. hospodářské kruhy nebyly s touto smlouvou spokojeny a vymáhaly její revisi. Dr. Fichelle upozorňuje, že se i v ČSR. objevil podobný faktor jako ve Francii: nátlak průmyslových kruhů na vyjednavče. Když konečně uzavřela Francie s Německem smlouvu v srpnu 1927, došlo k třetí obchodní smlouvě ČSR. s Francií z 15. dubna 1928, jež konečně poskytuje ČSR. nejvyšší výhody. — Autor studie podává tyto závěry: Dosavadní styky byly proto často svízelné, poněvadž na jedné straně Francie byla vázána svými zákonnými předpisy a hlavně svým poměrem k Německu, na druhé straně pak ČSR. byla v těžkém poválečném postavení: neměla dobrého přístupu k moři, musila znovuzřizovati obchodní střediska, jež byla před válkou často mimo její území, zápasila s měnovými obtížemi a podléhala sousední mohutné hospodářské síle. Dr. Fichelle soudí, že je především třeba rozhojňovati příležitosti přímého styku mezi čl. a francouzskými obchodními kruhy. Ukazuje na důležitost Francouzsko-československé obchodní komory v Paříži, pražského veletrhu a francouzských veletrhů v Lyonu, Lille a Bordeaux. Soudí, že české obchodní kruhy musí kromě svých starých styků s Vídní vyhledávatí mezinárodní trh pařížský. Doba nedorozumění přešla — nyní bude nutno úsilivnou prací s obou stran rozhojnití obchodní styky.

Dr. K. Jk.

LITERATURA.

DR. F. SOUKUP: 28. ŘÍJEN 1918. Předpoklady a vývoj našeho odboje domácího v československé revoluci za státní samostatnost národa. Nákladem Ústředního dělnického knihkupectví a nakladatelství (Ant. Svěcený) a »Orbisu« v Praze 1928. Dva díly, stran 570 a 1252, vázané za Kč 125.—.

Pominouti v přehledu naší osvobozenké literatury obsáhlé dílo Soukupovo, které jest výsledkem nevšední píle a opravdové lásky k věci, bylo by dle mého mínění krajně nespravedливо, i když máme proti metodě práce a jejím výsledkům nejednu vážnou námitku. Jedno jest jisto: Dr. Soukup snesl ve své práci množství dokumentárního materiálu, jež bylo by velmi obtížno shledávati budoucímu historikovi našeho boje za samostatnost, a osvětlil tak mnohou událost, o níž jsme neměli jasnou představu, ač na druhé straně zůstal nám mnoho dlužen zejména jako jednatel Národního výboru, o jehož činnosti dovidáme se dokumentárně nejméně. Splatí Dr. Soukup tento dluh jako osoba k tomu nejkompetentnější? Vždyť sám přiznává, že bude šťasten, přispěje-li jeho práce »k rozptýlení některých nedorozumění a předsudků a povede k lepšímu poznání toho, jak se náš odboj domácí jevil v svém celku, v svých skutečných úmyslech, v svých přípravách a v svých závěrečných činech« (I—10). A toho lze dosáti plně především podrobnější historií Národního výboru s uvedením všech závažnějších dokumentů, jež prošly Soukupovými rukama; jen tak stane se nepochybným tvrzení, že »v československé revoluci domácí byla stejná vědecká metoda jako v revoluci zahraniční« (II—985).

Podle Dr. Soukupa je 28. říjen 1918 vrcholným dnem dosavadních dějin národa; v něm náš lid jednotnou vůlí milionů proklamoval Československou republiku a v její čelo povolal T. G. Masaryka. V našich dějinách není nic většího. Dne 28. října jsme si uvědomovali, že jsme si svou státní samostatnost musili ve světě i doma vybojovat, a krutě vybojovat. »Československá republika jest kolektivním dílem všeho našeho národa československého a dílem naší československé demokracie« (I—17.) Československá revoluce byla revolucí proti absolutismu Habsburků, proti národnímu útlačku Rakouska, proti feudalismu šlechty«. V tom je také záruka naší budoucnosti. Jsme a budeme, zachováme-li věrnost všem těmto nejvyšším odkazům revoluce a staneme-li se prospěšným, mírumilovným a kulturním činitelem ve veliké rodině národů. Ve spojení se světovou demokracií došli jsme svého národního obrození. Ve spojení se světovou demokracií vedli jsme vítěznou revoluci proti Habsburkům. Ve spojení se světovou demokracií dobyli jsme své národní a státní republikánské samostatnosti a ve spojení se světovou demokracií založíme a upevníme také svou budoucnost. Národní problém naší státní samostatnosti je zároveň také problémem mezinárodním« (I—18 n.).

Dr. Soukup snaží se podati svým dílem jaksi v kostce celou historii našeho národa pod vládou Habsburků, osvětliti a zdůvodniti příčiny stále stupňovaného a prohlubovaného odboje proti Rakousku, zachytiti nejdůležitější momenty součinnosti s ostatními neněmeckými národy pomalu odumírající monarchie rakousko-uherské a vsaditi tento poutavý obraz do rámce dění světového, zejména ovšem od vypuknutí světové války až do jejího ukončení. Dokumenty, jako leták, pro nějž byl hned na počátku války popraven Slavomír Kratochvíl, Bechyňova báseň »Strýc Polda« z »Hlasu lidu«, výpověď hraběte Stürghka z procesu Kramářova, úryvky z řečí poslanců v parlamentě, projev českých spisovatelů, deklarace českého poselstva, revoluční národní přísaha, svolání socialistické rady atd., mluví tu nejvýmluvněji a odůvodňují soudy autorovy o osobách i událostech. Jako socialista věnuje Dr. Soukup bedlivou pozornost chování se socialistických stran za války doma i v cizině, hlavně pak poradám socialistické Internacionály ve Štokholmu a memorandum jednotlivých delegací. Neúspěch Štokholmu nebyl podle něho neúspěchem socialismu. Štokholm nemohl dospěti k míru, protože jeho předpoklady nebyly ještě hotovy. »Ale moc socialismu vzrůstala od Štokholmu nepřetržitě ve všech válčících státech, v jejich správě vnitřní i v jejich armádách. Socialismus, jenž nebyl na počátku války ničím, stával se již novou světovou velmocí« (I—552).

Pokud jde o organizaci domácí revoluce, bylo hlavním a rozhodujícím úkolem Národního výboru československého, aby připravoval revoluční organizaci národa. »Zahraniční revoluci jsme tolik povinni. Ničeho nepromeškati a před ničím necouvati. Zahraniční revoluce dala práci a dala životy. Revoluce domácí jest povinna dáti totéž« (II.—835). Z návrhů zákona politického od Dr. Pantůčka a zákona hospodářského od Dr. Preise jest patrné, že 28. říjen nebyl improvisací«. Důležitou kapi-

tolku v naší revoluční akci tvoří Socialistická rada a organisované jí projevy 14. října 1928. »Socialistická rada«, praví Dr. Soukup, »nikdy neporušila věrné a loyální součinnosti s Národním výborem ve společném boji za republikánskou samostatnost národa. Bez Socialistické rady nikdy nebylo 28. října a bez Socialistické rady nebylo převratu bez krveprolití a nebylo také stabilisace republiky v prvních nejtěžších letech její existence. Socialistická rada stála také v prvních řadách boje za zachování dosavadní historické jednoty a nedílnosti zemí českých, jakožto nezbytného předpokladu životní schopnosti mladého republikánského státu. Bez Socialistické rady a českého dělnictva z českých menšin nikdy nebylo tak rychlého a hladkého ovládnutí menšinových obvodů suverenitou nového státu« (II.—954). Za den převratu zvolen byl podle Dr. Soukupa předsednictvem Národního výboru 28. říjen z důvodů vojenských, vyživovacích a politických. »28. říjen nebyl tedy žádnou improvisací nebo náhodou, nestalo se to samo — 28. říjen byl připraven tak, jak je toho v dějinách revolucí jen málo příkladů« (II—1054). A dodává: »Nikdy nebylo revoluce, v které by byl býval větší souhlas a harmonie mezi výkonným orgánem a ulicí, mezi národem a jeho vedením« (II—1072). Pro národ československý má 28. říjen význam především dvojí: je to jednak výbuch revoluce celého národa, jednak sloučení revoluce domácí s revolucí zahraniční. »Mezi revolucí zahraniční a revolucí domácí byla součinnost permanentní a solidarita absolutní« (II—962). Československá revoluce zahraniční vykonala podle autora věci nesnadné a veliké, jež vyvolávaly úžas a neomezené uznání. Ale také československá revoluce domácí vykonala věci, jež ve svém celku vyvolávají stejný úžas a stejné neomezené uznání. »Bylo by nesnadno určovat, kde byla práce těžší a úspěchy větší« (II—1133).

Jedno je jisto, uzavírá autor, že nový stát nalezl svou generaci národa schopnou a připravenou řešiti se zdarem problémy nejtěžší a že generace, která si dovedla republiku vybojovat, také dokázala, že jest s to svou republiku si také vybudovat. Pokud jde při tom o strany socialistické, zdůrazňuje Dr. Soukup znovu, že nic nebylo Socialistické radě vyšším než upevnění mladého republikánského státu na venek a prohloubení jeho demokratického režimu uvnitř. »Socialistická rada plnila své poslání v československé republice věrně, obětavě a zmužile. Zůstane jistě povždy její zásluhou nesmrtelnou, že masy pracujícího lidu československého stály odhodlaně za československou revolucí . . . Socialistická rada byla jedním z hlavních budovatelů státu« (II—1146). Problému česko-německého nelze přejíti, problém tento musí býti řešen, může však býti řešen pouze klidem, vzájemným pochopením a dohodou. »Otázka německé menšiny může býti řešena a bude rozřešena v rámci republiky Československé« (II—1166). V závěrečné kapitole své knihy, jež »nechce býti jenom reminiscencí minulosti, nýbrž také svědomím budoucnosti«, hodnotí Dr. Soukup naši revoluční činnost za války takto: »Nic není v dějinách našeho národa radostnějšího nad fakt, že československá revoluce byla ve skutečnosti jenom jedna a že bez této jednoty nebyl úspěch revoluce ani možný ani myslitelný. Nikdy by nebylo bývalo samostatné republiky Československé bez československé revoluce zahraniční, ale stejně by jí nikdy nebylo bývalo bez československé revoluce domácí. Československá republika jest plodem jednotné vůle všeho národa československého doma i za hranicemi . . . Ale nebyla to jen vůle, byla to také práce a boj! . . . Ale revoluce československá nebyla jenom revolucí politickou a národní — byla zároveň také revolucí sociální . . . Osvobození neznamená jenom svobodu, nýbrž také chléb. Bez chleba není kultury, není života, není štěstí. Dobyli jsme svobody národní a musíme jíti za tím, co naši legionáři tak krásně nazvali spravedlností sociální . . . Revoluce československá jest jedním z největších činů revoluce světové. Ona jest naším mostem k dějinám světovým. Svou revolucí jsme mluvili a mluvíme také ke všemu lidstvu. Kéž toto vědomí nás povždy pozvedá na tento areopag světový a všelidský« (II—1238 n.).

Kniha jest krásně vypravena a ozdobena řadou zdařilých obrazových příloh. Je tu však i několik nedopatření. Tak nejde o prof. Dr. Veselého, nýbrž o nynějšího senátora advokáta Dr. Veselého, v pařížské vládě nebyl ministrem financí Dr. Beneš, nýbrž T. G. Masaryk (II—1169), konečně záměna síly centripetální (dostředivé, přitažlivé) s centrifugální (odstředivou) při charakteristice Švehlově:

»Antonín Švehla byl odevždy velikou soustřednou, centrifugální silou národa. Kolem něho se soustřeďovaly všechny domácí cesty národní koncentrace, národní revoluce a národního osvobození. Tato úžasná síla koncentrační pracovala v revoluci stejně jako v republice« (II.—1141). *A. Klimt.*

DR. VAVRO ŠROBÁR: OSLOBODENÉ SLOVENSKO. Pamäti z rokov 1918—1920. Sväzok prvý. Vydal »Čin« v Praze 1928. Stran 470 za Kč 60.—.

Dávaje do rukou čtenářské obce — a nepochybuji o tom, že jest veliká — první svazek svých pamětí, které pro jejich dokumentární význam nutno přiřaditi k pamětem Benešovým, upozorňuje Dr. Šrobár v úvodní kapitole »Základná idea státu československého«, že snaha po spojení všech kmenů československých v jeden stát projevuje se od utvoření Velké Moravy, po jejímž pádu převzali úkol státní a národní koncentrace Čechů, Moravanů a Slováků representanti české větve, knížata a králové čeští. V nejnovější době pak vlivem profesora Masaryka vyrůstali budoucí bojovníci za osvobození slovenského lidu. Slovensko v těžkých a nešťastných dobách zachraňovalo české exulanty, Čechy a Morava v podobném neštěstí vychovávaly mládež slovenskou pro dobu vítězného boje. V tom vidí Dr. Šrobár jednak vyplnění velikolepé dějinné spravedlnosti, jednak hlas bratrské krve, který ve zlých časech nikdy nezklame. »Nemrhejme čas bojem o písmeny, o to, jsme-li jeden či dva národové, máme-li jednu či dvě řeči, ale usilujme dokonat to, co jsme v porobě zameškali. Hleďme tvořit kulturní hodnoty pro sebe i pro lidstvo, abychom neztratili víru ve svou schopnost býti užitečným členem mezi národy a abychom nezlomili důvěru těch, kteří nám svěřili správu naší vlasti a osudy přebývajících v ní národů« (str. 12).

Bohatá látka je rozvržena ve tři části: rozklad rakousko-uherské monarchie (str. 13—114), v níž opírá se autor hlavně o dílo Josefa Kristóffyho »Magyarország Kálváriája«, z něhož podává hojnost citátů; Slováci ve světle maďarské vlády (str. 117—183), v níž kriticky probírá dvě delší maďarské studie o slovenské otázce a podává soupis politicky exponovaných Slováků v bývalém Uhersku, dokumenty to, jichž se mu dostalo ještě s jinými akty po převratě roku 1918 z Budapešti z archivu uherského královského ministerstva vnitra; převrat na Slovensku (str. 187—467), která končí žilinským provisoriem slovenské vlády. Dr. Šrobár dává mluvit hlavně dokumentům ze svého osobního archivu ustupuje sám úmyslně do pozadí.

Maďari žalují na Trianon, že rozdrobil »jejich stát a jejich národ«. Doufejme, praví autor, že časem přiznají, že ten »jejich národ a stát« byla jen politická fikce, vzniklá v hlavách šovinistických právníků a politiků, kteří si vytvořili umělý, politicky jednotný maďarský národ a stát, jakého nikdy nebylo, a jmenovitě nebylo v bývalém Uhersku jednotného, dvacetimilionového národa. Autor není také mínění, že Maďarsko zaniklo vinou maďarských politických vůdců, neboť věří v logiku a spravedlnost dějin, v zákonitý vývoj událostí, v příčiny a následky, v zákon o akci a reakci, podle čehož záhuba nebo rozkvět národa a státu jsou neodvratnou nutností předcházejících tisícerych dobrých nebo zlých skutků, myšlenek, zásad, snažení, ideí a hospodářských, kulturních, sociálních a politických zařízení. I rozumnější Maďari si podle něho uvědomí, že od skončení světové války počínají dějiny nejnovějšího, nikdy před tím nevidaného věku, dějiny Nového Světa, Nové Evropy, kde zavládne mír, svoboda, demokracie, spravedlnost; kde budou rozhodovat o osudech národů dohody a smlouvy a nikoli meče a děla.

Jednou z příčin rozkladu Rakousko-Uherska bylo to, že v maďarské politice nabyl vrchu demagog Kossuth nad státníkem Széchenyím, druhou pak ješitnost většiny maďarské šlechty s jejími sobeckými zájmy, v neposlední řadě ovšem i neschopnost panovníka, jenž po celou dobu svého panování snažil se udržet život a duši Turecka v Evropě, v jehož duši nikdy nezapustil kořeny režim ústavní, muže bez všeobecného přehledu a velikých koncepcí, bez síly k činu a bez schopnosti k velikým odhodláním. Veškeré naděje strážlivějších politiků, jakým byl na př. Kristóffy, upíraly se proto k následníkovi,